

Atlanterhavspakten (2)

Taler

Halvard Lange

Dato

19 februar 1949

Omstendigheter

Arbeiderpartiets landsmøte

- 1 Det er blitt hevdet at det var vår utenrikspolitikk som hadde ført til at stormaktenes strategiske interesse for norsk område var blitt så stor som den er det i dag. Til det er bare å svare at stormaktenes interesse i norsk område er der fordi vi ligger der vi ligger på verdenskartet, og fordi krigsteknikken i den senere
5 tid har utviklet seg slik den har.

- Det er nettopp disse faktorene som gjør, at hvis den spenning som i dag rår mellom stormaktene, skulle Øke ytterligere, hva alle gode makter måtte forbyde, og føre fram mot et krigersk oppgjør, ville vi ha forsvinnende muligheter for å
10 bli liggende utenfor. I en slik situasjon ville det være overhengende fare for at vi ble utsatt for angrep. Overfor den eventualiteten kan ingen ansvarlig norsk politiker forsvare ikke å gjøre det som gjøres kan for å sørge for at vi så langt det er mulig sikrer oss hjelp hvis vi skulle bli angrepet.

- 15 Det viktigste for oss, det som alltid må være hovedsynspunktet i all vår politikk, er imidlertid at vi bidrar til å forebygge at spenningen mellom stormaktene blir så stor at faren for angrep blir aktuell. Og det er her, i synet på hvordan vi best bidrar til en slik forebyggende politikk at vurderingene er forskjellige, - forskjellige de nordiske land imellom, - og forskjellige på dette landsmøte.

20

- Det er dem som mener at en nordisk nøytralitet, eller hvis den er umulig å realisere, en isolert norsk nøytralitet, er det beste middel i en slik forebyggende politikk, og at et nøytralt Norden, eller et nøytralt Norge, nettopp i kraft av sin nøytralitet kan spille en formidlene rolle i forholdet mellom stormaktene. Vi
25 hadde vel her i landet i den første tiden etter frigjøringen større illusjoner om mulighetene for en brubyggingspolitikk enn de hadde det i noen av våre naboland. Jeg ser det slik at etter grunnleggingen av Kominform, som slo fast at

30 verden er delt i to, var mulighetene for en slik brubyggingspolitikk ødelagt. Den endelige bekreftelsen på at det var tilfellet, fikk vi med det kommunistiske kupet i Tsjekkoslovakia og Masaryks død kort etter.

Det andre synet, som er det jeg har gitt uttrykk for og som er regjeringens, er at det beste bidraget til en varig avspenning mellom stormaktene og dermed til å
35 forebygge faren for krig, yter vi ved å gå inn i et solidarisk samarbeid, også på det forsvarspolitiske område, med de vestlige demokratiene.

Statsminister Erlander har gjennom sitt innlegg her bidradd til å oppklare de misforståelsene som måtte ha gjort seg gjeldende om forutsetningene for det
40 svenske forslaget om et alliansefritt skandinavisk forsvarsforbund. Av hensyn til den framtidige historieskrivingen, tror jeg det kan være riktig å fylle ut med et enkelt trekk det bilde han ga. Det var ett punkt Erlander ikke nevnte, og det var det som lå imellom møtet i Karlstad og møtet i København. Da vi var sammen i Karlstad, forelå ennå ikke sluttinnstillingen fra Den skandinaviske
45 forsvarskomiteen. Det er riktig at de svenske regjeringsmedlemmene i Karlstad, og siden utenriksminister Undén i den svenske remissedebatten, ga uttrykk for at Sverige var villig til å gå inn i et solidarisk forsvarsforbund med Danmark og Norge, bare mot løfte om en betydelig dansk og norsk opprustning så snart den ble mulig. I innstillingen fra Den skandinaviske forsvarskomiteen avga de
50 svenske delegerte, som riktignok var sakkyndige og ikke politikere, et særvotum, hvor de sa at hvis det ikke kunne skapes sikkerhet for at Danmark og Norge kunne få våpenleveringer vestfra med tilstrekkelig høy tidsprioritet og på gunstige nok økonomiske vilkår til å muliggjøre en rask og betydelig opprustning, måtte en i stedet for et forpliktende forsvarsforbund falle tilbake
55 på et uforpliktende forsvarssamarbeid.

Det var på grunn av motsetningen mellom det standpunkt den svenske regjerings medlemmer hadde gitt til kjenne og det standpunktet de svenske sakkyndige ga uttrykk for i dette sitt særvedtak, at vi stilte de spørsmål vi stilte i
60 København - og fikk det svar som Erlander her har gjort rede for.

Jeg vil ellers gjenta at det ville ikke spilt noen avgjørende rolle om det på Oslo-møtet var blitt opplyst at den svenske regjering hadde gått tilbake til standpunktet fra Karlstad. Det som skiller, er ikke i første rekke spørsmålet om
65 forutsetningene for og tempoet i en norsk og dansk opprustning, det som skiller er vurderingen av hva som er de beste veiene for oss i Skandinavia til å trygge vår

egen fred og til å være med å sikre freden i verden.

70 De to syn som her står mot hverandre, er det svenske, som bygger på tanken om en solidaritet begrenset til de tre skandinaviske land, og det norske, som bygger på tanken om solidaritet i et kollektivt sikkerhetssystem sammen med de store vestlige demokratiene.

75 Det ble spurt om vi ikke i konklusjonen på Landsstyrets flertallsinnstilling kunne sløyfe konstateringen av at det for tiden ikke har vært mulig å nå fram til et forpliktende skandinavisk forsvarsforbund. Jeg kan naturligvis ikke tale på Landsstyrets flertalls vegne. Jeg kan bare som min personlige mening si at jeg mener denne konstateringen er absolutt nødvendig for å skape den klarhet som
80 det i øyeblikkets situasjon er vesentlig blir skapt.

La meg si et par ord om vår vurdering av risikomomentene i forholdet til Sovjet-Samveldet. I regjeringen har vi sett det slik at Sovjet-Samveldet ikke vil gå til skritt hverken overfor oss eller noe annet sted i verden, som de selv mener
85 sannsynligvis vil utløse en ny storkrig. Nettop fordi vi vurderer sovjet-regjeringens holdning slik, mener vi at en uttalt og paktmessig forankret solidaritet med de store demokratiene i vest, gir oss den største grad av sikkerhet som det er mulig å oppnå i denne ufullkomne verden.

90 Det har vært sagt at det er så lite vi vet om Atlanterhavspakten. Det er nå tross alt ikke så rent lite, det vi vet. Den skal være en regional pakt, underordnet bestemmelsene i FN-paktens art. 51. Den skal bygge på prinsippet en for alle og alle for en, hvis noen del av deltakerstatenes område i Europa eller Nord-Amerika blir angrepet. Den vil ikke kreve at noen deltakerstat rustet opp slik at
95 det går ut over den økonomiske og sosiale gjenreisningen, som i alle tilfelle må ha første prioritet. Den vil bygge på prinsippet om samarbeid mellom likeverdige partnere, og alle parter vil ha samme stemme i de konsultative organer som forutsettes opprettet. Det standpunkt vi har tatt til spørsmålet om baser på norsk område i fredstid, vil ikke skape noen vansker for oss om vi går
100 med i en Atlanterhavspakt. Det har ikke vært tanken fra amerikansk side å kreve amerikanske baser på norsk område. Det har heller ikke vært tanken å kreve fellesbaser for forbundslandene, hvis ikke vedkommende deltakerland selv ønsker slike baser.

105 Man har sagt at det hadde vist seg at dette med tidsnøden var blendverk. Det

110 enkle som er skjedd og som har forandret timeplanen, er at det har vært
utenriksministerskifte i De forente stater. Det har ført til at det vil gå noe lenger
tid før det foreligger et endelig utformet paktutkast. Takket være det, får vi også
bedre tid på oss enn vi kunne forutsette umiddelbart før nyttår, da vi ennå ikke
kjente noe til at det ville bli et slikt utenriksministerskifte.

115 En del av talerne har hevdet at vi her innbyr landsmøtet til å ta standpunkt til
norsk tilslutning til Atlanterhavspakten. Det er det selvsagt ikke spørsmål om.
Det er ingen sak som et enkelt partis landsmøte kan avgjøre. Det må avgjøres av
regjeringen i samarbeid med Stortinget. Det vi ber dette landsmøte om, og som
vi mener landsmøtet må ta stilling til, det er å gi sin tilslutning til den prinsipielle
retningslinjen i vår utenrikspolitikk, slik den er uttrykt i flertallsinnstillingen fra
Landsstyret. Hvis landsmøtet med overveldende flertall vedtar den
120 innstillingen, vil det ha gitt oss som skal arbeide videre med sakene, den
nervemedisin vi eventuelt måtte komme til å trenge i tiden framover.

Kilde

Halvard Lange: Norsk utenrikspolitikk siden 1945. Oslo 1952, s. 120-123.

125

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/atlanterhavspakten-2>

130

135

140